



Σύγχρονες προσεγγίσεις στη Διδακτική της Ιστορίας

Σεπτέμβριος 2020

Ομάδα Ιστορίας Δημοτικής Εκπαίδευσης



**ΓΕΝΙΚΟΣ
ΣΚΟΠΟΣ**

**Καλλιέργεια
ιστορικής
σκέψης**

**Διαμόρφωση
ιστορικής
συνείδησης**

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ (I)

1. Προσέγγιση του περιεχομένου μέσω των **επισκοπήσεων**.

Σφαιρική σκιαγράφηση, αποφυγή άσκοπων πληροφοριών.

2. Επεξεργασία, ιστοριογραφική πλαισίωση και **υπέρβαση** της ύλης των διδακτικών εγχειριδίων.

Ευρεία χρήση ιστορικών πηγών και παραγωγικότερη αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ (II)

Επιχειρείται η απόκτηση ενός συνεκτικού και επαρκούς σώματος ιστορικών γνώσεων για τις σημαντικότερες περιόδους:

- της Κύπρου
- της Ελλάδας
- της ευρωπαϊκής
- της παγκόσμιας ιστορίας

Επιστημολογικές προσεγγίσεις στην Ιστορική Παιδεία

- Στόχος δεν είναι μόνο η απόκτηση γνώσεων για το παρελθόν αλλά και το πώς γνωρίζουμε για το παρελθόν.
- Αποδέχονται την ύπαρξη διάφορων εκδοχών και επιδιώκουν να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν πώς μέσα από αυτές επιδιώκουμε να οικοδομήσουμε την ιστορική γνώση.
- Καλλιεργούν την αντίληψη της ιστορίας ως επιστημονικού πεδίου.
- Προτείνουν στα παιδιά τους τρόπους με τους οποίους η «ιστορική σκέψη» στοχεύει στην οικοδόμηση τεκμηριωμένων ισχυρισμών γνώσης σχετικά με το παρελθόν.

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παραλθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παραλθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Έννοιες περιεχομένου

- Όροι που οι ιστορικοί χρησιμοποιούν για να περιγράψουν πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά φαινόμενα (π.χ. εμπόριο, δημοκρατία, βασιλιάς, δουλεία, σύνταγμα κ.λπ.):
 - Είναι πάρα πολλές και αναφέρονται σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.
 - Η επιλογή αυτών που θα αναπτυχθούν στη διδασκαλία της Ιστορίας εξαρτάται από τη σχέση που έχουν με την γνώση περιεχομένου που θα διδαχθεί.
 - Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως συνδετικός κρίκος με το παρελθόν.
 - Βοηθούμε τα παιδιά να κατανοήσουν ότι το νόημα των εννοιών περιεχομένου μπορεί να αλλάζει στον χώρο και τον χρόνο (η κατάκτηση μιας συγκεκριμένης έννοιας σε ένα συγκεκριμένο δεν προϋποθέτει ότι αυτή θα έχει το ίδιο νόημα σε ένα άλλο).

Έννοιες περιεχομένου...



Πηγή 2: Ανθρωπόμορφη σαρκοφάγος από τη νεκρόπολη της Κιτίου. Παρόμοιες σαρκοφάγοι χρησιμοποιούνταν από τους Φοίνικες.

Πηγή 1: Σαρκοφάγος (ταφικό γλυπτό μέσα στο οποίο τοποθετούσαν το νεκρό) που βρέθηκε στην Παλαίπαφο. Οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι στις δύο μεγάλες πλευρές απεικονίζονται η πολιορκία μιας πόλης και ο Πολύφημος με τα πρόβατα, ενώ στις μικρές πλευρές ο Λίαντας που κουβαλά το νεκρό Αχιλλέα, και μια σκηνή πάλης ανάμεσα στο λιοντάρι και τον αγριόχοιρο. Διασσκευή



Επεξήγηση εννοιών **ανθρωπόμορφος**, **σαρκοφάγος** (οι εικόνες είναι υποβοηθητικές). Παραπομπή σε σχετικούς όρους όπως ταρίχευση, κτερίσματα, κ.λ.π.

Βασίλισσα



Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παραλθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Έννοιες δευτέρου επιπέδου

- Τις συναντούμε και με άλλα ονόματα: επιστημολογικές έννοιες/ disciplinary concepts, μετα-έννοιες/ meta-concepts κτλ.
- Δεν μας ενδιαφέρει να διδάξουμε στα παιδιά ορισμούς για το περιεχόμενο της κάθε έννοιας δευτέρου επιπέδου.
- Αποτελούν κανόνες και εργαλεία τα οποία χρησιμοποιούνται, για να ορίσουμε το τι νομιμοποιούμαστε να πούμε σχετικά με το παρελθόν, το πώς δομούμε αφηγήσεις και για να εξηγήσουμε το τι συνέβηκε στο παρελθόν.
- Έννοιες τις οποίες οι ιστορικοί χρησιμοποιούν για να σκεφτούν για το παρελθόν και να το κατανοήσουν.
- Τα εργαλεία με τα οποία οι ιστορικοί κτίζουν την ιστορική γνώση.

ΕΝΝΟΙΕΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ

Ιστορικός
χρόνος

Αναφορές

Τεκμήρια

Ιστορική
ενσυναίσθηση

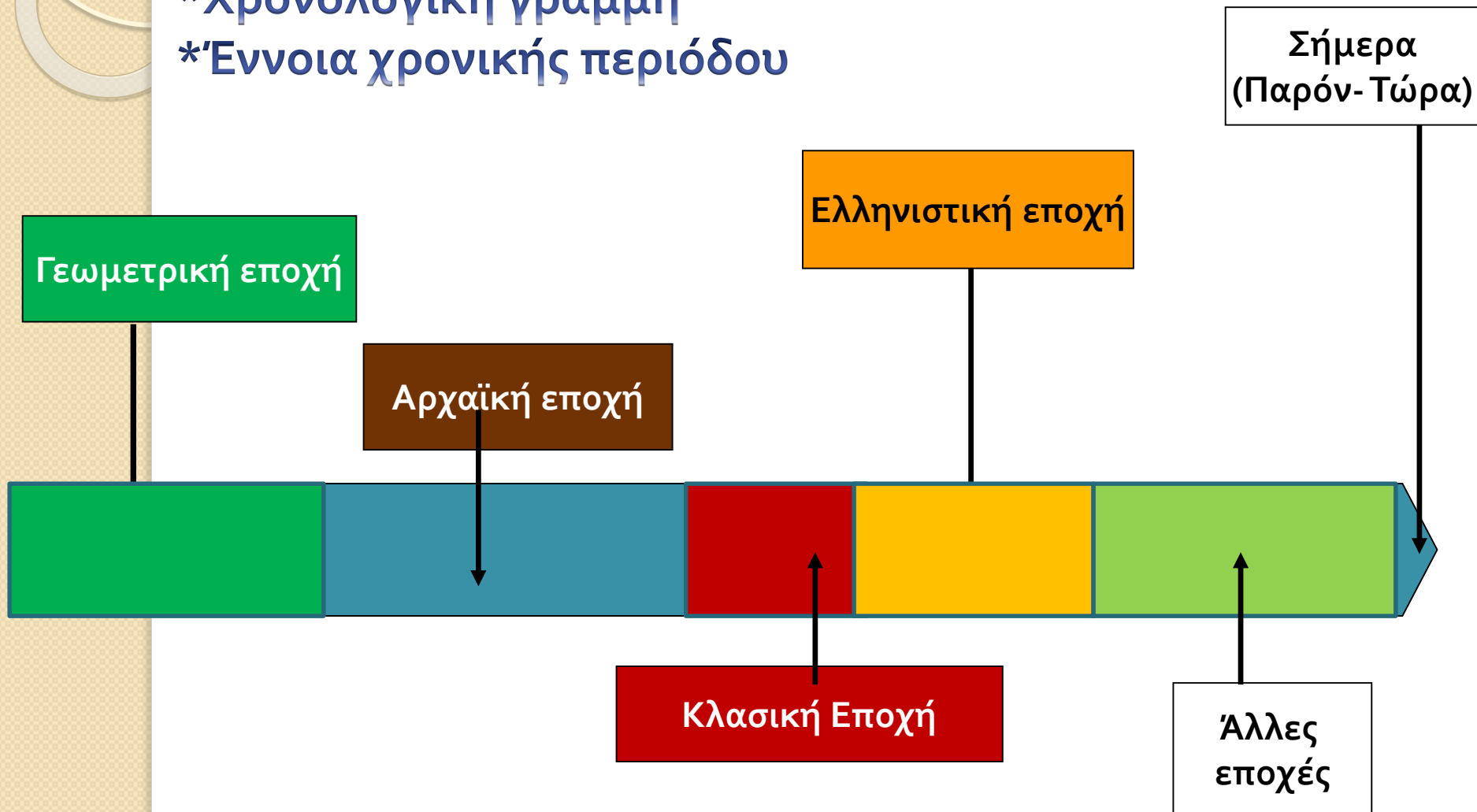
Ιστορική
σημαντικότητα

Αλλαγή και
συνέχεια

Αιτία και
αποτέλεσμα

Ιστορικός χρόνος...

- *Χρονολογική γραμμή
- *Έννοια χρονικής περιόδου



Αλλαγή και συνέχεια...

Κλασική Εποχή

Πώς περνούμε τη μέρα μας;

Τι μας λένε οι πηγές για το πώς περνούσαν τη μέρα τους οι άνθρωποι της Αθήνας; Ποιες διατροφικές συνήθειες είχαν;

Οι αρχαίοι Έλληνες έχουν στη διάθεση τους μια μεγάλη ποικιλία λαχανικών και φρούτων. Κεράσια, κυδώνια, σύκα, ρόδια, αχλάδια, μήλα, δαμάσκηνα τρώγονται άφθονα. Τα φρούτα χρησιμοποιούνται όμως και μαγειρεμένα για να συνοδεύουν ψάρια ή κρέατα, είτε ακόμα για σάλτσες.

Διασκευή από το βιβλίο Royer, S et al. (2005), Η ζωή στην Αθήνα την εποχή του Περικλή, σ. 65



Πηγή: Το κρασί διατηρείται σε μεγάλα αγγεία. Πήλινη αττική ερυθρόμορφη κύλικα, 490/480 π.Χ.

Το κρασί δεν θα μπορούσε βέβαια να έλειπε από την κουζίνα των αρχαίων Ελλήνων. Πίνεται συχνά αραιωμένο με νερό.

Διασκευή από το βιβλίο Royer, S et al. (2005), Η ζωή στην Αθήνα την εποχή του Περικλή, σ. 70-71

Τι έτρωγαν και τι έπιναν οι αρχαίοι Έλληνες;

Τι τρώμε και πίνουμε εμείς σήμερα; Ομοιότητες, διαφορές. Σχολιάστε.

Σύγκριση από τους μαθητές των
διατροφικών συνηθειών των ανθρώπων

Τεκμήρια

Παλαιολιθική Εποχή **Πώς και γιατί μετακινούμαστε;**

Πώς μετακινούνταν οι άνθρωποι της Παλαιολιθικής Εποχής;

1. Μελετά τα πιο κάτω σκίτσα και ανακαλύπτει με ποιο τρόπο μετακινούνταν οι άνθρωποι της Παλαιολιθικής Εποχής.

Πηγή σκίτσων: Σχολικό βιβλίο ιστορίας, Ο Ανθρωπος

A. Χρωματίζω με **πορτοκαλί**, στις προτάσεις που ακολουθούν, τα ευρήματα που αποτελούν τεκμήρια, για το ότι οι άνθρωποι μετακινούνταν με τα πόδια. Χρωματίζω με **γαλάζιο** τα ευρήματα, που αποτελούν τεκμήρια για το ότι οι άνθρωποι μετακινούνταν με **σχεδίες**. Συγκρίνω και συζητώ τις απαντήσεις μου με τα παιδιά που κάθονται δίπλα μου.

5. Στην σημερινή εποχή υπάρχουν μερικές φυλές ανθρώπων που είναι πιθανόν (αλλά όχι σίγουρο) ότι ζουν όπως οι παλαιολιθικοί άνθρωποι και σε αυτές τις φυλές οι άνθρωποι μετακινούνται μόνο με τα πόδια και με σχεδίες.

6. Έχουμε βρει οστά ανθρώπων της Παλαιολιθικής Εποχής σε νησιά (καμμάτια ξηρός που γύρω-γύρω έχουν θάλασσα).

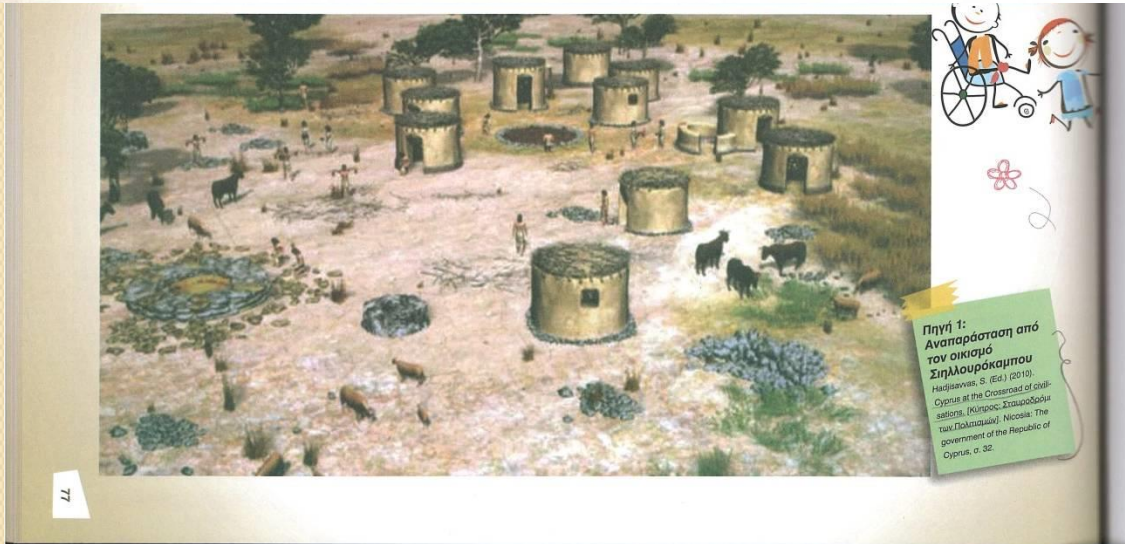
41

B. Πόσο σίγουρο είναι, σύμφωνα με τα τεκμήρια, ότι οι άνθρωποι της Παλαιολιθικής Εποχής μετακινούνταν με τους τρόπους αυτούς; Σημειώνω τις σκέψεις μου, συζητώ με τα παιδιά που κάθονται δίπλα μου και ανακοινώνουμε τις απόψεις μας.

Ιστορική Ενσυναίσθηση

1 Τι σκέφτονταν οι άνθρωποι της Νεολιθικής Εποχής;

Τι μπορεί να μας πει η αναπαράσταση ενός νεολιθικού οικισμού για τις σημαντικότερες σκέψεις και ανησυχίες των ανθρώπων που ζούσαν στον συγκεκριμένο χωριό; Σημειώνω τις παρατηρήσεις και τις υποθέσεις μου πάνω στην εικόνα. Συγκρίνω και συζητώ τις σημειώσεις μου με το παιδί που κάθεται δίπλα μου. Αποφασίζουμε με ποιο τρόπο θα παρουσιάσουμε τις παρατηρήσεις και τις υποθέσεις μας στα υπόλοιπα παιδιά της τάξης μας.



Τα κορίτσια δεν ακολουθούσαν την ίδια εκπαίδευση με τα αγόρια αλλά παρέμεναν μέχρι το γάμο τους στο γυναικωνίτη.

Τι γνώμη έχεις για το ότι τα κορίτσια δεν είχαν την ίδια εκπαίδευση με τα αγόρια;
Νομίζεις ότι τα κορίτσια στην αρχαία Αθήνα θα συμφωνούσαν μαζί σου;

Ιστορική σημαντικότητα

Νεολιθική Εποχή **Τι σκεφτόμαστε;**

Κάρτα συζήτησης: Ανακρίνουμε τα τεκμήρια.
Τι μπορεί να μας πει ένα αντικείμενο για το τι σκέφτονταν οι νεολιθικοί άνθρωποι και πώς εξέφραζαν τις ιδέες τους;




Φυσικά χαρακτηριστικά
Το αντικείμενο αυτό είναι φτιαγμένο από λίθο.
1. Πώς μοιάζει;
2. Τι παριστάνει;
3. Μπορείτε να δείτε οποιαδήποτε επιγραφές, σύμβολα ή σημάδια;

Κατασκευή
1. Είναι χειροποίητο;
2. Είναι φτιαγμένο από διάφορα κομμάτια ή από ένα κομμάτι;
3. Με ποιο τρόπο το έφτιαξε ο δημιουργός του;

Λειτουργία
1. Σε τι χρησιμοποιεί;
2. Πού άραγε χρησιμοποιούσαν το αντικείμενο αυτό; Για ποιο σκοπό;
3. Ποιοί άραγε το είχαν στην κατοχή τους;

Κατάσταση
Σε ποια κατάσταση βρίσκεται το αντικείμενο;
1. Μπορείτε να δείτε οποιαδήποτε ενδείξεις που να δηλώνουν ότι έχει φθαρεί ή έχει σπάσει;
2. Είναι ολόκληρο το αντικείμενο; Τι σε κάνει να το πιστεύεις αυτό;

Αξία
1. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για τον άνθρωπο που το έφτιαξε;
2. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για τους αρχαιολόγους που το βρήκαν;
3. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για σένα; Γιατί;



Αξία

1. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για τον άνθρωπο που το έφτιαξε;
2. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για τους αρχαιολόγους που το βρήκαν;
3. Πόσο σημαντικό είναι το αντικείμενο για σένα; Γιατί;

Αιτίες και αποτελέσματα



Γιατί η δύναμη του Ισλάμ εξαπλώθηκε τόσο πολύ, τόσο γρήγορα;

Πιο σημαντικοί λόγοι

Λιγότερο σημαντικοί λόγοι

Τίτλος 1

Τίτλος 2

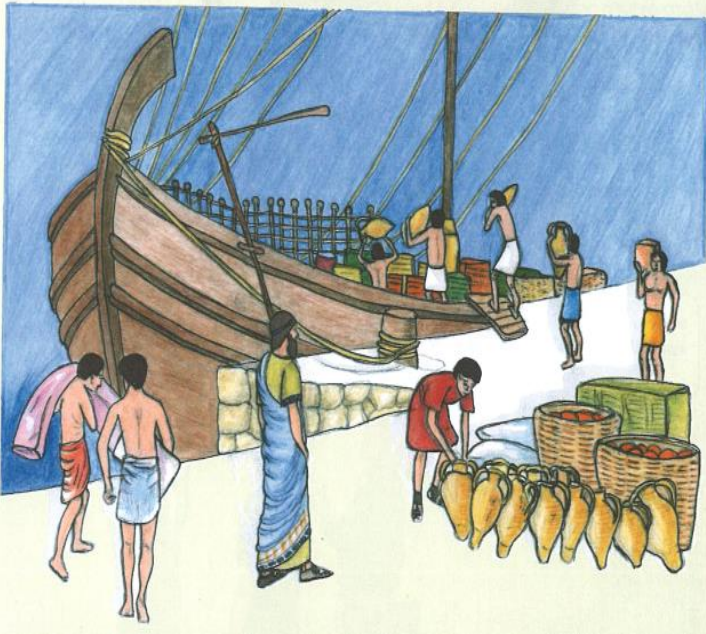
Τίτλος 3

Αναφορές

Κλασική Εποχή

Πώς και γιατί μετακινούμαστε;

Γιατί μετακινούνταν οι άνθρωποι από και προς την Κύπρο;



Πηγή: Επιγραφή με αίτημα των εμπόρων από το Κίτιο προς τη Βουλή και το δήμο της Αθήνας για αγορά χώρου με σκοπό το χτίσιμο ναού προς τιμή της Αφροδίτης.

Παπαδόπουλου, Θ. (2000), Ιστορία της Κύπρου, Αρχαία Κύπρος, Τόμος Β', Μέρος Β', Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.



Πηγή: Κείμενο από σχολικό βιβλίο

Στο πλοίο επιβιβάζονται ναύτες, δούλοι και αξιωματούχοι του κράτους. Οι επιβάτες μπορεί να ταξιδεύουν για εμπορικούς σκοπούς, για να πάνε σε πανελλήνιες γιορτές – όπως οι Ολυμπιακοί αγώνες – ή για να επισκεφτούν κάποιο ιερό για να δώσουν αφιερώματα στους Θεούς. 70

Πηγή: Κείμενο από σχολικό βιβλίο
Στην Κύπρο εισάγονταν όλο και περισσότερα αγγεία από ελληνικές πόλεις, κυρίως από την Αθήνα. 74

Πηγή κειμένων και σκίτσου: Σχολικό εγχειρίδιο Ο άνθρωπος και η ιστορία του. Από την Κυπρογεωμετρική μέχρι την Ελληνιστική Εποχή, Δ' τάξη, ΥΑΠ, ΠΙ, ΥΠΠ σελ. 66, 70, 74

Πηγή: Αττικό αγγείο που βρέθηκε στο Μάριο.

Pilides, D. and Papadimitriou, N. (2012). Ancient Cyprus: Cultures in dialogue, Nicosia, Department of antiquities, p. 187

Αναφορές

Έστειλε επίσης και στην Αθήνα τριακόσιες περσικές πανοπλίες, για να είναι αφιέρωμα για την Αθηνά στην Ακρόπολη και διέταξε να αναγραφεί σ' αυτές η εξής επιγραφή: «ο Αλέξανδρος, ο γιος του Φιλίππου, και οι υπόλοιποι Έλληνες – εκτός από τους Λακεδαιμόνιους - αφιερώνουν αυτές στην Αθηνά από τα λάφυρα των βαρβάρων που κατοικούν στην Ασία»

Πηγή: Μετάφραση από έργο του Αρριανού, Αλεξάνδρου Ανάβαση, Κεφάλαιο Α', 16, 7-8

Έδειξε, επίσης μεγάλη φροντίδα και για τους τραυματίες, αφού επισκέφθηκε ο ίδιος έναν-έναν χωριστά και είδε τα τραύματά του και ρώτησε πώς πληγώθηκε ο καθένας και τι κάνοντας, αφού του επέτρεψε να αφηγηθεί και να υπερηφανευτεί για τα κατορθώματά του.

Ο Αλέξανδρος έθαψε και τους αρχηγούς των Περσών έθαψε, επίσης και τους μισθοφόρους Έλληνες, οι οποίοι σκοτώθηκαν πολεμώντας στο πλευρό των εχθρών όσους όμως από αυτούς τους έπιασε αιχμαλώτους, αφού τους έδεσε με χειροπέδες, τους έστειλε στη Μακεδονία να καλλιεργούν τη γη, γιατί, παρά τις κοινές αποφάσεις των Ελλήνων, αν και ήταν Έλληνες, πολεμούσαν εναντίον της Ελλάδας για χάρη των βαρβάρων.



Προτομή του Μεγάλου Αλεξάνδρου από μάρμαρο, έργο του Λυσίππου, Αρχαιολογικό Μουσείο του Λούβρου, Παρίσι.

Ξεχώριζε για τη φυσική ωραιότητα, την εργατικότητα, την εξυπνάδα, τη γενναιότητα, την ευσέβειά του, την αγάπη που έτρεφε για τις τιμές και την περιφρόνηση που έδειχνε στους κινδύνους. Ήταν εξαιρετος στρατηγός. Μπορούσε θαυμάσια να παρατάξει τη στρατιά του, να την εξοπλίσει και να την οργανώσει. Η παλικαριά του τον βοηθούσε να εξυψώνει το ηθικό των στρατιωτών του, να τους εμπνέει εμπιστοσύνη και με την αφοβία του να εξαφανίζει τους δικούς του φόβους.

Πηγή: Μετάφραση από έργο του Αρριανού, Αλεξάνδρου Ανάβαση, Κεφάλαιο Ζ', 28

Διαβάστε τις πηγές και σχολιάστε το χαρακτήρα και την προσωπικότητα του Μεγάλου Αλεξάνδρου όπως τον παρουσιάζει ο Αρριανός (Έλληνας, Ρωμαίος πολίτης, συγγραφέας και ιστορικός).

Ικανότητες

- Αποτελούν ουσιαστικά έκφραση των επιστημολογικών εννοιών που περιγράφονται πιο πάνω.
- Είναι πολύπλοκες και δεν αναπτύσσονται απλώς με την μηχανική εξάσκηση και την επανάληψη (σε αντίθεση με τις δεξιότητες).
- Προϋποθέτουν ουσιαστική κατανόηση των εννοιών και αναστοχασμό.

Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

Γνώση
περιεχομένου
του
παρελθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις

Στάσεις

Στοχεύουμε στην ανάπτυξη στάσεων που αποτελούν θεμελιώδες στοιχείο της επιστήμης της Ιστορίας ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριές μας να:

- **επιδεικνύουν σεβασμό προς τα τεκμήρια,**
- είναι σε θέση να **εκτιμούν τις καλά τεκμηριωμένες κρίσεις** και να καταβάλουν κάθε προσπάθεια να τις επιτύχουν,
- **αναγνωρίζουν την ύπαρξη ποικίλων απόψεων και στάσεων** και να υιοθετούν μια πολυπρισματική προσέγγιση για την ερμηνεία των γεγονότων,
- **αναγνωρίζουν την απόσταση** που υπάρχει ανάμεσα σε μας και το παρελθόν και την **ύπαρξη ορίων στη γνώση που μπορούμε να έχουμε για το παρελθόν,**
- **αντιμετωπίζουν κριτικά περιπτώσεις κακής χρήσης της ιστορίας** (φαινόμενα διαστρέβλωσης, κ.λ.π.).

Καλλιέργεια στάσεων...

Κλασική Εποχή

Πώς περνάμε τη μέρα μας;

Ποιές συνήθειες είχαν οι κάτοικοι της Αθήνας την εποχή του Περικλή;

Οστρακισμός

Έγινε θεσμός την εποχή του Κλεισθένη. Ήταν μια διαδικασία, όπου η Εκκλησία του Δήμου με τη συμμετοχή τουλάχιστον 6 χιλιάδων πολιτών, αποφάσιζε με ψηφοφορία εκείνον που θεωρούσαν επικίνδυνο για την πολιτεία. Η ποινή που επιβαλλόταν ήταν ο εξοστρακισμός, δηλαδή η εξορία για 10 χρόνια. Έχουν βρεθεί όστρακα (=κομμάτια από πήλινα αγγεία) με ονόματα γνωστών πολιτικών της Αθήνας.

Διασκευή από το βιβλίο Mosse, C. (1996), Ο πολίτης στην Αρχαία Ελλάδα, σ. 144

...Για τρία χρόνια τιμωρούσαν με οστρακισμό τους φίλους των τυράννων, για τους οποίους και θεσπίστηκε ο νόμος. Υστερότερα, κατά το τέταρτον έτος, απομακρύνονταν και από τους άλλους όσοι φαίνονταν πολύ ισχυροί και πρώτα τιμωρήθηκε με οστρακισμό από όσους δεν απέβλεπαν εις την τυραννία ο Ξάνθιππος.

Αριστοτέλη, Αθηναίων Πολιτεία (διασκευή)

Μελετήστε προσεκτικά την πηγή και γράψτε: (α) Ποιός ήταν ο σκοπός του οστρακισμού και (β) Πώς κρίνετε το μέτρο αυτό;

Καλλιέργεια κριτικής σκέψης και διαμόρφωση στάσης από τους μαθητές



Ιστορικός Γραμματισμός

Γνώση
Περιεχομένου

Ιστορική
σκέψη

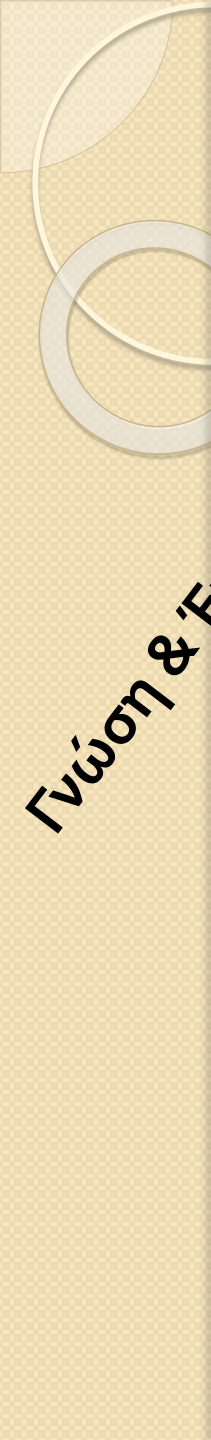
Γνώση
περιεχομένου
του
παρελθόντος

Έννοιες
περιεχομένου

Έννοιες
δευτέρου
επιπέδου

Ικανότητες

Στάσεις



Γνώση & Έννοιες Περιεχομένου

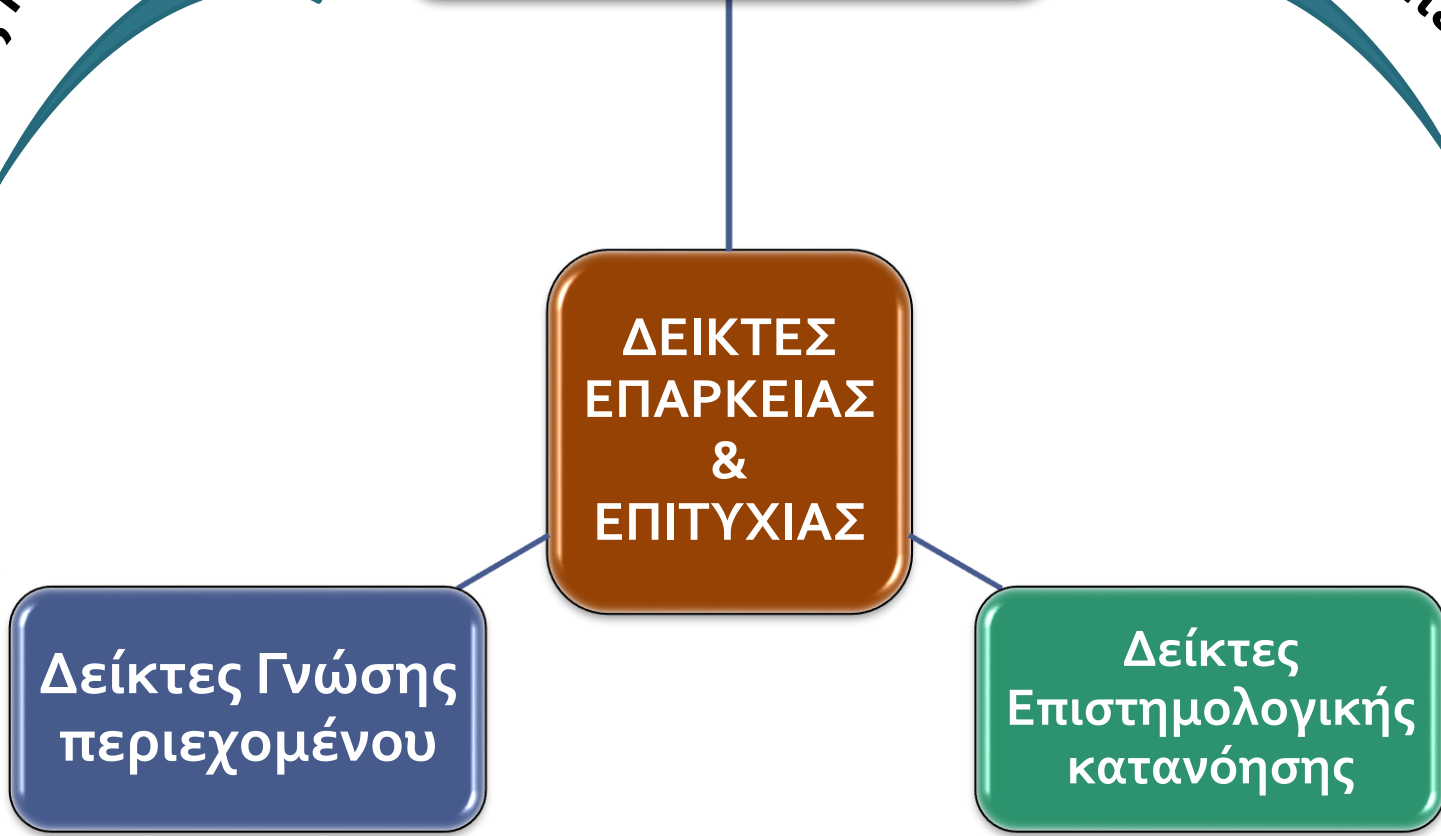
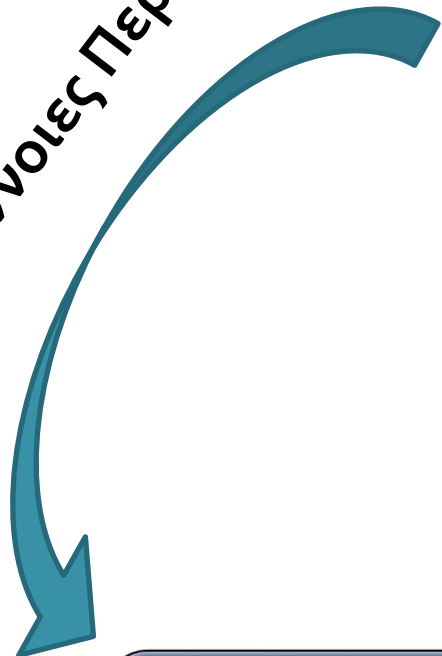
Ιστορικός
Γραμματισμός

Έννοιες 2^{ου} Επιπέδου

ΔΕΙΚΤΕΣ
ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
&
ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

Δείκτες Γνώσης
περιεχομένου

Δείκτες
Επιστημολογικής
κατανόησης



Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Οι δείκτες που αφορούν τη γνώση περιεχομένου είναι χωρισμένοι σε ενότητες (ιστορικές περιόδους, εισαγωγικές ενότητες) για να είναι ευκολότερη η χρήση τους από τους εκπαιδευτικούς.

ΓΝΩΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	
1. Επισκόπηση	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να:</p> <p>Αναφέρουν βασικές αλλαγές και συνέχειες στον τρόπο ζωής των ανθρώπων στον ελληνικό χώρο και την Κύπρο από την Παλαιολιθική εποχή μέχρι και το σήμερα (Α) (Ε) (Ζ)*</p>	<p>(α) Αλλαγές και συνέχειες στη μετακίνηση και εγκατάσταση των ανθρώπων (λόγοι μετακίνησης, χώροι εγκατάστασης, αρχιτεκτονική)</p> <p>(β) Αλλαγές και συνέχειες στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (ένδυση, τεχνολογία, ασχολίες)</p> <p>(γ) Αλλαγές και συνέχειες στις ιδέες των ανθρώπων (ιδέες και αντιλήψεις, έκφραση ιδεών)</p> <p>(δ) Αλλαγές και συνέχειες στην κοινωνική οργάνωση (μέγεθος ομάδων ανθρώπων, οργάνωση ομάδων ανθρώπων, πολιτεύματα, σχέσεις μεταξύ ομάδων ανθρώπων)</p>
2. Αρχές νεότερης εποχής (14 ^{ος} αιώνας μ.Χ.- 18 ^{ος} αιώνας) στην Ευρώπη	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να:</p> <p>2.1 Αναφέρουν και αιτιολογούν τις μεγάλες αλλαγές που σημειώθηκαν στις ιδέες και τις τέχνες κατά την περίοδο της Αναγέννησης (Β) (Γ) (Δ) (Ε) (ΣΤ) (Ζ)</p>	<p>2.1 Αναγέννηση της Ευρώπης:</p> <p>(α) Στροφή σε νέες ιδέες (ουμανισμός, επιστήμη)</p> <p>(β) Άνθηση γραμμάτων και τεχνών</p> <p>(γ) Θρησκευτική μεταρρύθμιση – αμφισβήτηση παπικής εξουσίας</p> <p>(δ) Συμβολή της εφεύρεσης της τυπογραφίας στη διακίνηση ιδεών (για διαφορετικές ομάδες ανθρώπων άμεσα και μεσοπρόθεσμα)</p>

*Η κωδικοποίηση αντιστοιχεί στους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας για την επιστημολογική κατανόηση (βλ. σελ. 12-15).

Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Στο τέλος κάθε δείκτη επιτυχίας για τη γνώση περιεχομένου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δουν κάποια κεφαλαία γράμματα του αλφαβήτου. Τα γράμματα αυτά αντιστοιχούν σε δείκτες επιστημολογικής κατανόησης οι οποίοι μπορούν να διδαχτούν παράλληλα με τους δείκτες γνώσης περιεχομένου.

ΓΝΩΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ	
1. Επισκόπηση	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να:</p> <p>Αναφέρουν βασικές αλλαγές και συνέχειες στον τρόπο ζωής των ανθρώπων στον ελληνικό χώρο και την Κύπρο από την Παλαιολιθική εποχή μέχρι και το σήμερα (A) (E) (Z)*</p>	<p>(α) Αλλαγές και συνέχειες στη μετακίνηση και εγκατάσταση των ανθρώπων (λόγοι μετακίνησης, χώροι εγκατάστασης, αρχιτεκτονική)</p> <p>(β) Αλλαγές και συνέχειες στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων (ένδυση, τεχνολογία, ασχολίες)</p> <p>(γ) Αλλαγές και συνέχειες στις ιδέες των ανθρώπων (ιδέες και αντιλήψεις, έκφραση ιδεών)</p> <p>(δ) Αλλαγές και συνέχειες στην κοινωνική οργάνωση (μέγεθος ομάδων ανθρώπων, οργάνωση ομάδων ανθρώπων, πολιτεύματα, σχέσεις μεταξύ ομάδων ανθρώπων)</p>
2. Αρχές νεότερης εποχής (14 ^{ος} αιώνας μ.Χ.- 18 ^{ος} αιώνας) στην Ευρώπη	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<p>Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να:</p> <p>2.1 Αναφέρουν και αιτιολογούν τις μεγάλες αλλαγές που σημειώθηκαν στις ιδέες και τις τέχνες κατά την περίοδο της Αναγέννησης (B) (Γ) (Δ) (E) (ΣΤ) (Ζ)*</p>	<p>2.1 Αναγέννηση της Ευρώπης:</p> <p>(α) Στροφή σε νέες ιδέες (ουμανισμός, επιστήμη)</p> <p>(β) Άνθηση γραμμάτων και τεχνών</p> <p>(γ) Θρησκευτική μεταρρύθμιση – αμφισβήτηση παπικής εξουσίας</p> <p>(δ) Συμβολή της εφεύρεσης της τυπογραφίας στη διακίνηση ιδεών (για διαφορετικές ομάδες ανθρώπων άμεσα και μεσοπρόθεσμα)</p>

*Η κωδικοποίηση αντιστοιχεί στους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας για την επιστημολογική κατανόηση (βλ. σελ. 12-15).

Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Οι δείκτες που αφορούν την επιστημολογική κατανόηση είναι ξεχωριστά από τους δείκτες της γνώσης περιεχομένου. Οι δείκτες επιστημολογικής κατανόησης είναι κοινοί για όλες τις τάξεις (Γ', Δ', Ε', Στ') με δύο διαβαθμίσεις (κοινοί για τις Γ' και Δ' τάξεις και κοινοί για τις Ε' και Στ' τάξεις).

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ	
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
<p>Χρόνος, αλλαγή, συνέχεια (Α)</p> <p>Εντοπίζουν και σχολιάζουν αλλαγές και συνέχειες ανάμεσα σε ιστορικές περιόδους και εντός ιστορικών περιόδων</p> <p>Εντοπίζουν και σχολιάζουν συνδέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν στην ίδια ή σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους.</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Χαρακτηριστικά της ζωής των ανθρώπων, τα οποία αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου2. Χαρακτηριστικά της ζωής των ανθρώπων, τα οποία παραμένουν τα ίδια με την πάροδο του χρόνου.3. Τρόποι με τους οποίους συγκεκριμένες αλλαγές επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων. <ol style="list-style-type: none">1. Σχέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους.2. Σχέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν εντός της ίδιας ιστορικής περιόδου.
<p>Αίτια- συνέπειες (Β)</p> <p>Εισηγούνται σχέσεις ανάμεσα στα διάφορα αίτια και σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες συνέπειες γεγονότων και αλλαγών.</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Λόγοι (αίτια) για τους οποίους συγκεκριμένα γεγονότα και αλλαγές συμβαίνουν.2. Αποτελέσματα (συνέπειες) συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών.3. Σχέσεις αιτιότητας ανάμεσα σε συγκεκριμένα γεγονότα και αλλαγές.4. Διάκριση ανάμεσα σε εκούσιες και ακούσιες συνέπειες.5. Σχέσεις ανάμεσα στα αίτια συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών.6. Σχέσεις ανάμεσα στις συνέπειες συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών
<p>Ιστορική ενσυναίσθηση (Γ)</p> <p>Εισηγούνται λόγους για συγκεκριμένες συμπεριφορές, πρακτικές και θεσμούς του παρελθόντος με αναφορά στο συγκεκριμένο της εποχής.</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Λόγοι για τους οποίους πρόσωπα ή ομάδες ανθρώπων συμπεριφέρονται με συγκεκριμένους τρόπους.2. Τρόποι με τους οποίους το συγκεκριμένο στο οποίο συμβαίνει επηρεάζει τη συμπεριφορά προσώπων και ομάδων ανθρώπων.3. Λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι έχουν συγκεκριμένους θεσμούς και πρακτικές:

Δείκτες Επιτυχίας

Επιστημολογικής Κατανόησης

- Περιγράφουν το τι θα πρέπει να μπορούν να κάνουν τα παιδιά μας στην βαθμίδα στην οποία βρίσκονται.
- Βασίζονται σε ερευνητικά μοντέλα προόδου της επιστημολογικής κατανόησης και σε αντίστοιχες προσπάθειες χαρτογράφησης επιπέδων σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα.
- Ακολουθούν ένα προοδευτικό μοντέλο επιστημολογικής κατανόησης από το δημοτικό στο γυμνάσιο σε διάφορες έννοιες και ικανότητες.
- Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αντίστοιχοι δείκτες προηγούμενων βαθμίδων.

Δείκτες Επάρκειας Επιστημολογικής Κατανόησης

- Περιγράφουν τι επιδιώκουμε με την ανάπτυξη επιστημολογικής κατανόησης.
 - Καθοδηγούν τη στοχοθεσία των μαθημάτων μας.
 - Επανέρχονται σε διάφορες περιπτώσεις στη διάρκεια της χρονιάς.
 - Επιλέγονται με βάση:
 - τους δείκτες επάρκειας γνώσης περιεχομένου
 - το επίπεδο επιστημολογικής κατανόησης στο οποίο βρίσκονται τα παιδιά μας (δείκτες επιτυχίας επιστημολογικής κατανόησης).
- (Σε κάθε μάθημα δουλεύουμε με δείκτες επάρκειας από διαφορές έννοιες).

Επεξήγηση της οργάνωσης των δεικτών της ιστορίας

- Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι υποχρεωμένοι να καλύψουν όλους τους δείκτες επιστημολογικής κατανόησης που προτείνονται, θα κάνουν επιλογή έχοντας πάντα όμως υπόψη τους ότι στη διάρκεια της χρονιάς οι μαθητές και οι μαθήτριες πρέπει να δουλέψουν με όλους τους δείκτες επιστημολογικής κατανόησης και να αξιολογηθούν σε αυτούς.

**Χρόνος,
αλλαγή,
συνέχεια (Α)**

**Αίτια-
συνέπειες (Β)**

**Ιστορική
ενσυναίσθηση
(Γ)**

**Πηγές-
ιστορικές
αναφορές (Δ)**

**Σημαντικότητα
(Ε)**

**Ιστορική
διερεύνηση
(τεκμήρια) (Στ)**

**Οργάνωση-
επικοινωνία (Ζ)**

Σε ένα δεκαπενθήμερο/μηνιαίο
επιλέγω τόσο δείκτες γνώσης
περιεχομένου όσο και δείκτες
επιστημολογικής κατανόησης!

Για τον ημερήσιο προγραμματισμό μου:

1. Επιλέγω με ποιους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας θα ασχοληθώ σε ό,τι αφορά τη γνώση περιεχομένου.

Μπορώ να επικεντρωθώ σε ένα θέμα στο οποίο επιθυμώ να εμβαθύνω (π.χ. ρόλος των Ακριτών στο Βυζάντιο)

2. Επιλέγω έναν ή περισσότερους δείκτες επάρκειας και επιτυχίας όσο αφορά την επιστημολογική κατανόηση.

Για κάθε δείκτη επιτυχίας αναφορικά με το περιεχόμενο, προτείνονται διάφοροι εννοιολογικοί δείκτες με τη μορφή κωδικοποίησης (π.χ. Δ: Πηγές – Ιστορικές Αναφορές)



Είναι σημαντικό η διερεύνηση που γίνεται στο μάθημα να συνδυάζει απαραίτητα έναν τουλάχιστον δείκτη περιεχομένου καθώς επίσης και έναν εννοιολογικής κατανόησης.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

1. Ερώτημα – Προβληματισμός:

(προϋπάρχουσες γνώσεις, ερώτημα – προβληματισμός, δραστηριότητα προσανατολισμού).

2. Διερεύνηση

- Χρόνος για ποιοτική εργασία.
- Συζήτηση τρόπων εργασίας & σκέψης.
- Παρέμβαση εκπαιδευτικού με διάφορους τρόπους εκεί όπου χρειάζεται.

3. Αξιολόγηση/Αναστοχασμός :

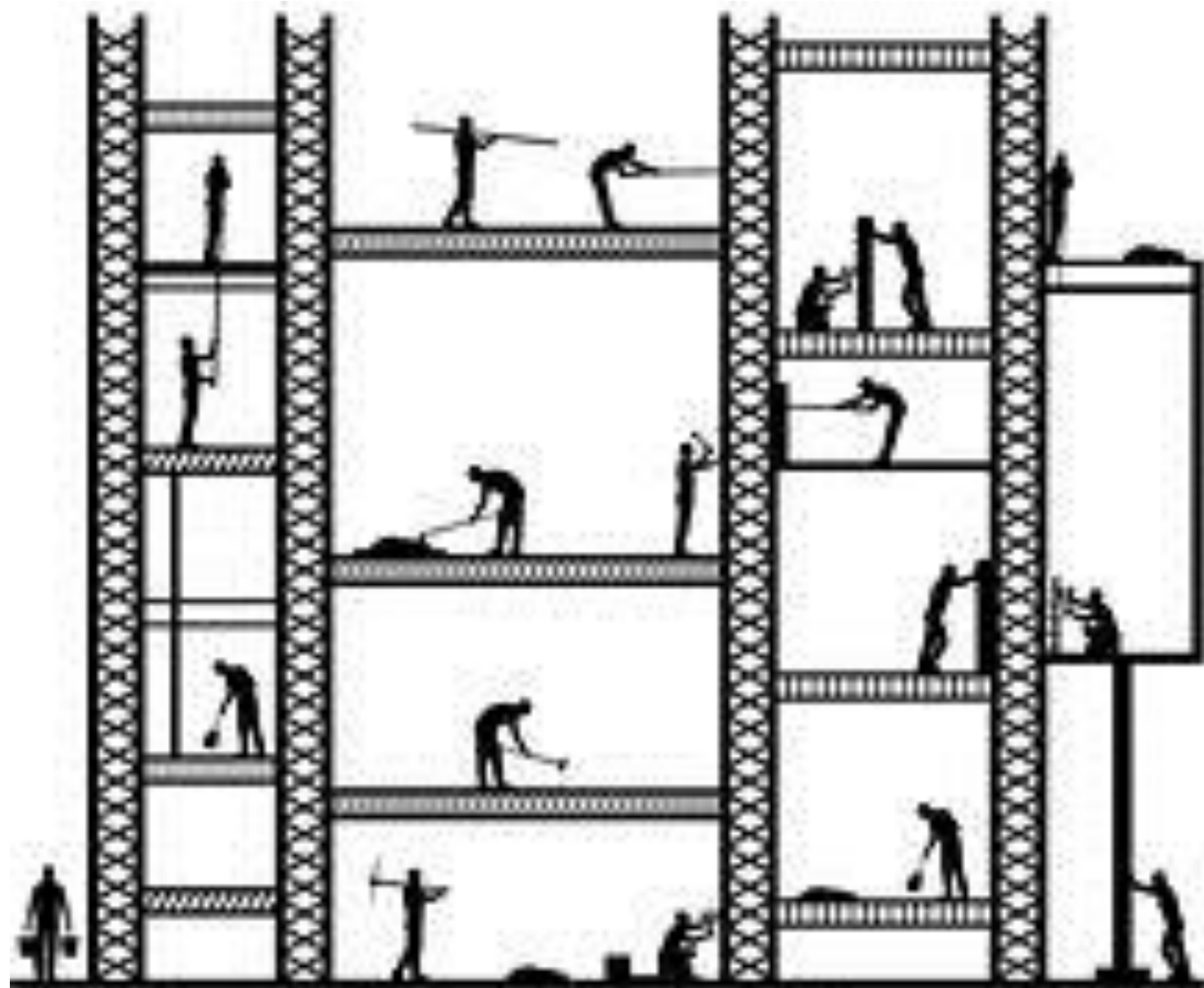
- Διαμορφωτική, (Τελική)
- *Τι έχω μάθει; Τι άλλο μπορώ να μάθω και πώς;*
- *Πώς μπορούν να με βοηθήσουν αυτά που έμαθα στην καθημερινή μου ζωή;*

Ερώτημα - Προβληματισμός

- Για να εμπλακούν τα παιδιά με ενθουσιασμό...
- Πρέπει να έχουμε ένα ερώτημα – προβληματισμό που να είναι σημαντικό, να αξίζει να διερευνηθεί, να έχει νόημα
- Η απάντηση στο ερώτημα να μην είναι ούτε απλή ούτε μοναδική
- Να έχει λειτουργική σχέση με το μάθημα

Διερεύνηση

1. Ερωτήσεις με νόημα
2. Εργασία με πηγές
3. Εύρεση πληροφοριών (παρέχουμε επαρκείς και κατάλληλες πηγές)
4. Εξαγωγή συμπερασμάτων
5. Προβληματισμός σχετικά με τις πιθανές λύσεις
 - Παρέχουμε τη δομή/πλαίσιο
 - Βοηθούμε τα παιδιά να αναπτύξουν τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για μια διερεύνηση
 - Χρησιμοποιούμε εμείς οι ίδιοι τις διαδικασίες της διερεύνησης (αποτελούμε μοντέλο για τους μαθητές)
 - Χρησιμοποιούμε διερευνητικές ερωτήσεις για να βοηθήσουμε τους μαθητές να εφαρμόζουν τις διαδικασίες διερεύνησης στην εργασία τους
 - Κάνουμε εποικοδομητικά σχόλια
 - Χρήση κατάλληλου λεξιλογίου



Αξιολόγηση

Πρωταρχικός στόχος

- Η βελτίωση της διδασκαλίας και της μάθησης.

Αξιολόγηση

- Τι αξιολογούμε:
 - Αξιολογούμε την ποιότητα της γνώσης περιεχομένου που οικοδομήθηκε.
 - Τον βαθμό ανάπτυξης της επιστημολογικής κατανόησης.

Βοηθούμε τα παιδιά να καταλάβουν τι έμαθαν
και όχι τι δεν έμαθαν.

Διαμορφωτική Αξιολόγηση

Formative Assessment

- Ενσωματώνεται κατά τη διάρκεια της διδακτικής ενότητας και των μαθημάτων.
- Αποσκοπεί στον έλεγχο της πορείας των μαθητών προς την επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων:
 - ανατροφοδότηση για την πρόοδο των μαθητών
 - ανατροφοδότηση για την επίτευξη των μαθησιακών επιδιώξεων
 - ευκαιρίες για διόρθωση παρανοήσεων
 - ανάγκη τροποποίησης της διδασκαλίας (fine tuning)
- Χρησιμοποιείται **οποιαδήποτε πρακτική** στην τάξη, κατά την οποία εξάγονται, ερμηνεύονται και χρησιμοποιούνται «αποδείξεις» για την απόδοση κάθε μαθητή.

Διαμορφωτική αξιολόγηση!!!



ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης



■ Πινάκιο (ατομικός ασπροπίνακας)

Ελέγχουμε σε ποια σημεία της αίθουσας παρουσιάζονται λάθη σ' αυτό που αξιολογούμε ή η απάντηση δίνεται αργοπορημένα

π.χ., Ένας μεγάλος θαλασσοπόρος

Ένα σημαντικό κέντρο της ελληνικής διασποράς

Ένας εκπρόσωπος του νεοελληνικού διαφωτισμού

■ Μία αλήθεια και ένα ψέμα

Σημειώνουν κάτι που ισχύει και κάτι που δεν ισχύει για ...

- ❑ Την καθημερινή ζωή της παλαιολιθικής εποχής
- ❑ Το ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη.
- ❑ Τους κλέφτες
- ❑ Τους Φαναριώτες
- ❑ Το Χατζηγεωργάκη Κορνέσιο

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

■ *Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής / Εργασία Ορθό – Λάθος / Εργασία αντιστοίχισης*

Με χρήση του πίνακα και του τετραδίου ή με χρήση έντυπης εργασίας

π.χ., Οι αρματολοί διορίζονταν από τους Οθωμανούς.

Την παλαιολιθική εποχή χρησιμοποιούσαν τον πηλό.

Η Σαλαμίνα ήταν η σημαντικότερη πόλη της Κύπρου την αρχαϊκή εποχή.

π.χ., Οι Φοίνικες ίδρυσαν αποικία:

1. στο Κούριο
2. στο Κίτιο
3. στην Αμαθούντα

■ *Ενός λεπτού χαρτί*

Έχουν 1-2 λεπτά στη διάθεσή τους να αναφέρουν ..., (χρησιμοποιώντας κατάλληλο λεξιλόγιο)

π.χ., τους περιορισμούς του ζωγραφικού πίνακα ως ιστορική πηγή.

Δύο αιτίες του Πελ/κού πολέμου.

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

■ 3 - 2 - 1

3 υλικά που χρησ. οι νεολιθικοί άνθρωποι
2 εργαλεία που χρησ. οι νεολιθικοί άνθρωποι
1 ασχολία των νεολιθικών ανθρώπων

3 εκπροσώπους του νεοελληνικού διαφωτισμού
2 ιδέες του νεοελληνικού διαφωτισμού
1 πηγή από την οποία μαθαίνουμε για τις ιδέες του νεοελληνικού διαφωτισμού

3 πλεον. της χρήσης ζωγραφικού πίνακα ως πηγή
2 μειον. της χρήσης ζωγραφικού πίνακα ως πηγή
1 διάσημο πίνακα της αναγέννησης που χρησιμ. ως πηγή

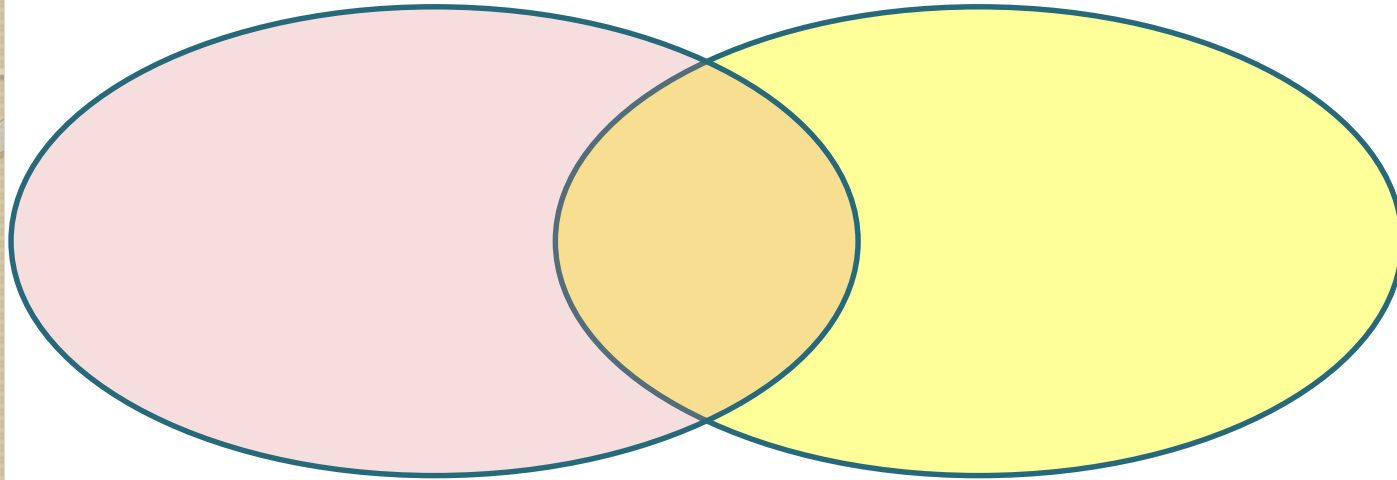
Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

- Πίνακας T

Ολιγαρχία	Δημοκρατία
Κλέφτες	Αρματολοί
Οθωμανοί υπήκοοι	Χριστιανοί υπήκοοι
Περσική αυτοκρατορία	Αυτοκρατορία Μ. Αλεξάνδρου
Εργασία στην ολομέλεια	Παρόμοια εργασία ατομικά
Ατομική εργασία	Εργασία στην ομάδα

Εργαλεία Διαμορφωτικής Αξιολόγησης

- Εννοιολογικοί χάρτες (π.χ. βέννειο διάγραμμα)



π.χ., Σύγκριση - εντοπισμός κοινών στοιχείων (ομοιοτήτων) και διαφορών μεταξύ ...

- Ενός μύθου και ενός ιστορικού γεγονότος (π.χ τρωικός πόλεμος – λόγοι μετακίνησης)
- Ευρωπαϊκού διαφωτισμού και νεοελληνικού διαφωτισμού
- Πρώτου και δεύτερου παγκοσμίου πολέμου

Διαμορφωτική Αξιολόγηση

Θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται ερωτήματα / εργασίες που να ελέγχουν την καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως:

- Σειροθέτηση ιστορικών γεγονότων με βάση τη χρονική τοποθέτησή τους [έννοια ιστορικού χρόνου].
- Ομαδοποίηση-ιεράρχηση αιτών ή/και συνεπειών με βάση πολλαπλά κριτήρια (οικονομικά, κοινωνικά, κ.λ.π.) [αίτια-συνέπειες].
- Σύγκριση διαφορετικών πηγών με στόχο τη διατύπωση μιας τεκμηριωμένης άποψης πάνω σε ένα θέμα που να συνδυάζει τις διάφορες ερμηνείες [ιστορικές αναφορές, τεκμήρια].

Ενδεικτική πορεία εργασίας:

1. Γενική θεώρηση της ενότητας.
2. Επικέντρωση στον δείκτη επιτυχίας (και σε δείκτες επιστημολογικής κατανόησης).
3. Επιλογή αν θέλουμε δεικτών επάρκειας (και δεικτών επιστημολογικής κατανόησης).
4. Εξέταση διαθέσιμου υλικού.
5. Οργάνωση μαθήματος:
 - (α) Θέτουμε το ερώτημα – προβληματισμός (Περιέργεια-Πρόκληση-Προσανατολισμός).
 - (β) Οργανώνουμε το διδακτικό και μαθησιακό υλικό που θα χρησιμοποιήσουμε.
 - (γ) Οργανώνουμε τις δραστηριότητες που θα χτίσουν τη διερεύνησή μας
 - (δ) Καθορίζουμε τον τρόπο/δραστηριότητα αξιολόγησης.
6. Αξιολόγηση – Αναστοχασμός.

Παράδειγμα : Στ' τάξη

3. Ο Ελληνισμός από την Άλωση ως την Επανάσταση του 1821

Δείκτης επιτυχίας (γνώση περιεχομένου)

- 3.1 Αναφέρουν τα βασικά χαρακτηριστικά της καθημερινής ζωής των Ελλήνων στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και αιτιολογούν τις αλλαγές και συνέχειες σε σχέση με τη Βυζαντινή εποχή και το σήμερα.
(Α)(Β)(Γ)(Δ)(Ε)(ΣΤ)(Ζ)

Δείκτες επιτυχίας (επιστημολογική κατανόηση)

- **Ιστορική διερεύνηση (τεκμήρια) (Στ)**

Επιλέγουν, συνδυάζουν και αξιολογούν πηγές για να απαντήσουν ιστορικά ερωτήματα.

- **Οργάνωση- επικοινωνία (Ζ)**

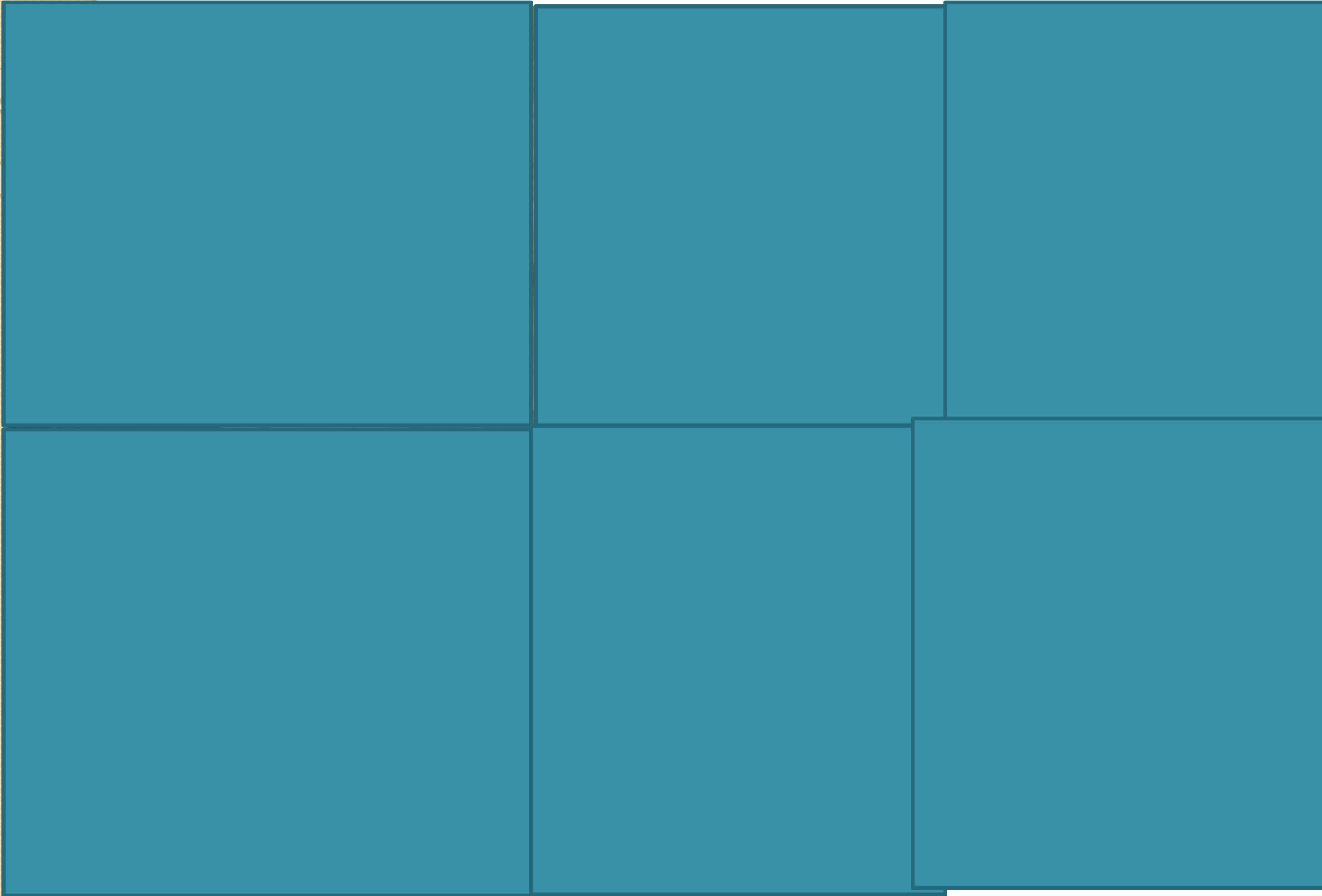
Παρουσιάζουν την ιστορική τους γνώση και τα αποτελέσματα των διερευνήσεών τους με διάφορους τρόπους τους οποίους επιλέγουν ανάλογα με το θέμα.

Ερώτημα - Προβληματισμός



**ΠΟΙΟΙ ΗΤΑΝ ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΚΑΙ ΟΙ
ΕΛΠΙΔΕΣ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΔΟ
ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ
ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ;**

Δραστηριότητα προσανατολισμού



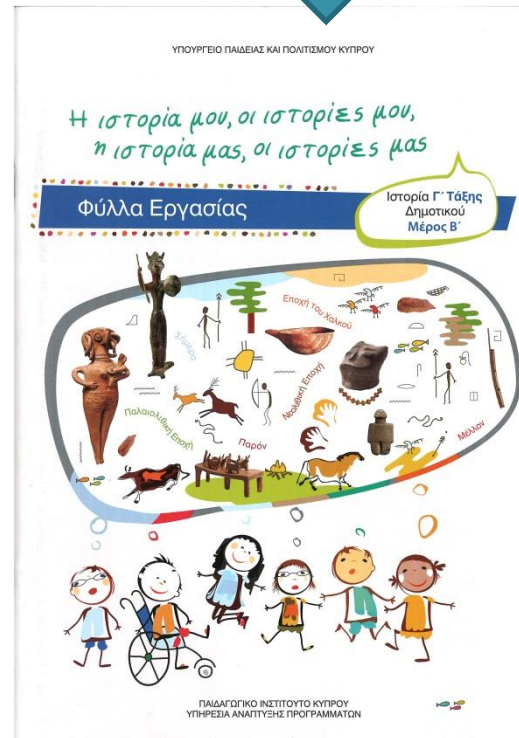
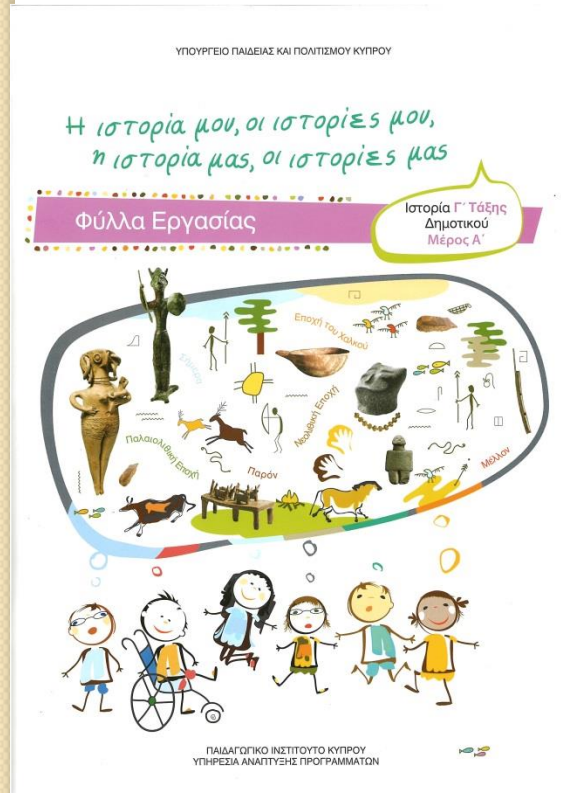
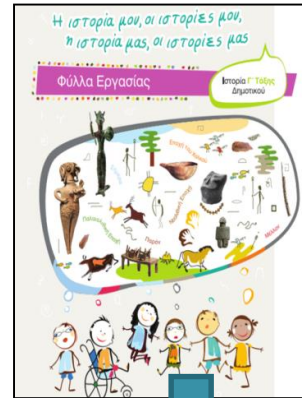
Διερεύνηση

- Πηγές: Κεφ. 2.3.5
- Στο τετράδιό τους τα παιδιά βρίσκουν στοιχεία της καθημερινής ζωής των ανθρώπων και τα καταγράφουν με λέξεις/φράσεις.
- Βοηθούμε τα παιδιά δίνοντας κάποιους τίτλους για να ξέρουν καλύτερα τι ψάχνουν.
 - Φορολογίες
 - Μέτρα εναντίον των υποδούλων
 - Διοίκηση
 - Δραστηριότητες/Ασχολίες
- Δουλεύουν ομαδικά και στη συνέχεια παρουσιάζουν τους φόβους και τις ελπίδες των υπόδουλων χριστιανών (με βάση αυτά που κατέγραψαν στο τετράδιό τους) – Διαμορφωτική αξιολόγηση. - Αναστοχασμός



ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ

Γ' Τάξη



Γ' Τάξη

Διδακτικές προτάσεις και ιδέες για εκπαιδευτικούς που διδάσκουν Ιστορία

Ιστορία Γ' Τάξης Δημοτικού

Παλαιά Ελλάδα
Παρόν
Μέλλον

Ονομα: _____
Επίθετο: _____

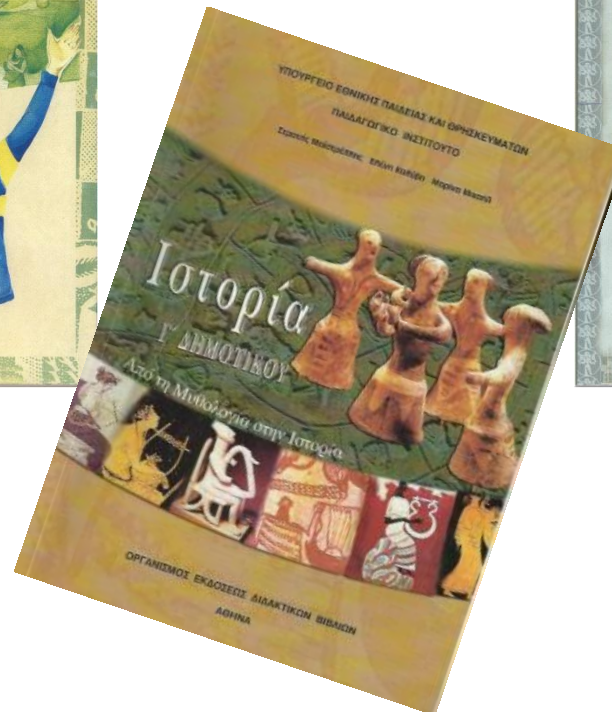
Τι αλλάζει και τι μένει το ίδιο από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι σήμερα.

Κάρτες Εργασίας

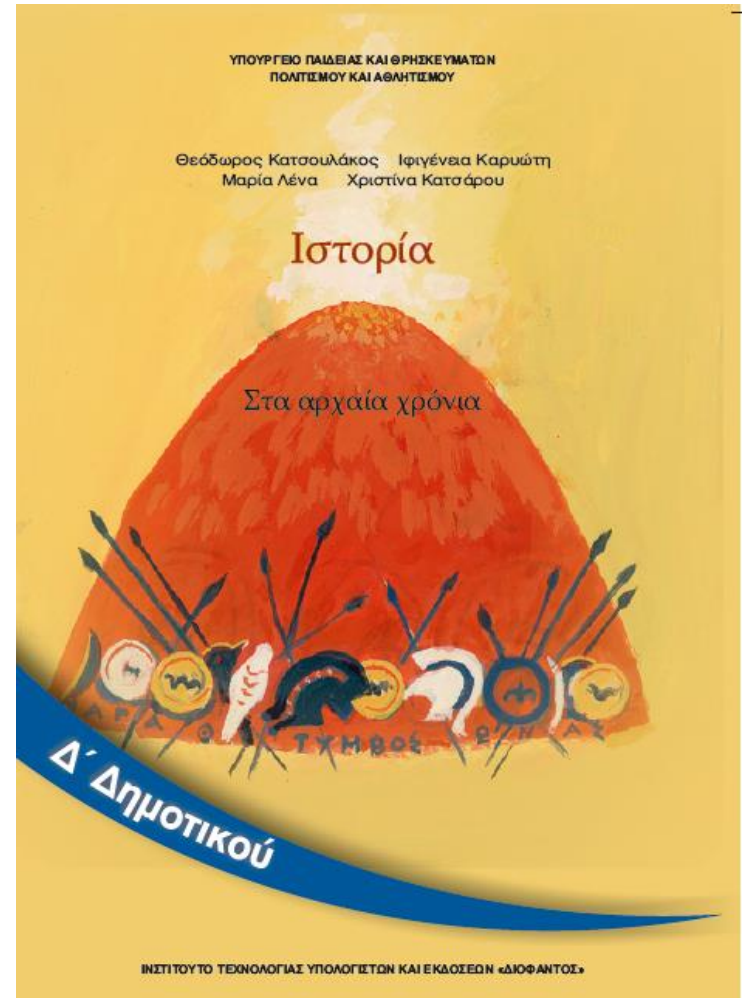
Ιστορία Γ' Τάξης Δημοτικού

Ονομα: _____
Επίθετο: _____

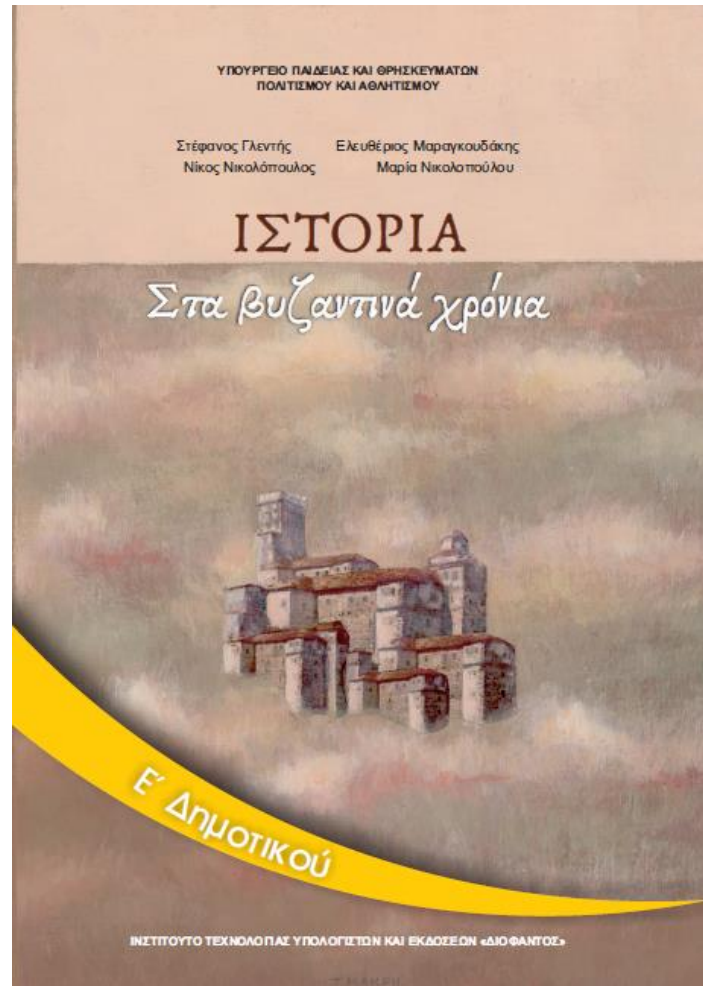
Βιβλία - Πηγές



Δ' Τάξη



Ε' Τάξη



Στ' Τάξη

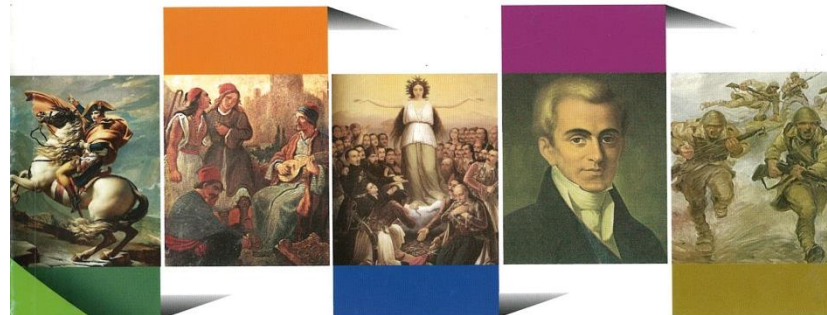
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ιωάννης Κολιόπουλος
Αθανάσιος Καλλιανιώτης

Ιάκωβος Μιχαηλίδης
Χαράλαμπος Μηνάογλου

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ

Ιστορία του νεότερου και σύγχρονου κόσμου



Στ' Δημοτικού

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ
ΔΩΡΕΑΝ

Επικοινωνία

istoria_dimotikis@cyearn.pi.ac.cy

Τηλέφωνο: 22402481 (Κάθε Παρασκευή)